

સુપ્રભાતમ્
સુરેષા પ્રા. ભટ્ટ
079-23226251

સલામી સવારની..

કરી તાખે ઠરાવ બંધારણની મર્યાદા વગર!
ચટાવે લોલીપોપ 'અનામત'નું કાચાદા વગર!
લટકાવી દે સમસ્ત કોર્ટની ડોકે, સૂવે શાંતિથી -
દોડે દસ ટકા પાછળ પડેલો કાચાદા વગર!

પટાવે બાળ,
રાખે છોકરાં છતાં -
ચાલક માતા...
(‘EBC માટે અમે ‘સુપ્રીમ’ સુધી લડશું.’)
- રૂપાણી સાહેબ

‘બળવંત’ને
ગાય જેવા બતાવી -
બતાવે ‘ભાલુ’

દાર્ષિકુ

ચિંતન

નાતમ લોહો લોહેન સંદીચતે

હંડુ લોખંડ લોખંડ સાથે નથી સંધાનું.
લોખંડના બે ટુકડાને સાંધવા હોય તો એને ગરમ કરવા પડે. હંડુ લોખંડ ક્યારેય બીજા લોખંડ સાથે ના સંધાય. એ જ રીતે જો બંને રાષ્ટ્રો સમાન શક્તિશાળી કે એક સમાન પ્રભાવશાળી હોય તો જ બંને વચ્ચે સાચી સંધિ કે સાચી સમજૂતી સધાય છે. કમજોર અને શક્તિશાળી રાષ્ટ્રોની વચ્ચેની સંધિ કે સમજૂતી કામચલાઉ હોય છે. કારણ કે કમજોર રાષ્ટ્ર એ સમયગાળાનો ઉપયોગ પોતાની શક્તિ વધારવામાં કરે છે. જેથી ક્યારેક વિજયી બની શકાય.

ભારતને નેપાળ, પાકિસ્તાન જેવાં નાના અને નબળાં રાષ્ટ્રોનો અવાર-નવારનો અનુભવ છે કે ચૈત્રી અને ચયાંના સંબંધો એ સારી રીતે નિભાવી નથી શકતા - મોટાં ચીન જેવા રાષ્ટ્રોનાં પ્રલોભન અને સહાયથી એ સમજૂતિ અને શાંતિમાં દોહ કરે છે.

અહીં ઉપરના ‘નીતિ’ વિષયક શ્લોકનું સરળ-વાસ્તવિક ઉદાહરણ છે.

- સુવિચાર**
- વિશ્વ આટલું બધું સુંદર હશે એવું મં શાણપણમાં તો કહીયે અનુભવ્યું નથી, એટલે જ મને મારું પાલગપન ગમે છે - **પણા નાયક**
 - સમય, સંજોગ અને વ્યક્તિ આ ત્રણેય પરિબળો ભાગ્યે જ સાથે આવે છે. આ ત્રણમાંથી એક કે બેની ગેરહાજરી હોય જ છે, જે આનંદને ખંડિત કરે છે - **હરીબંદ દવે**
 - માણસ એટલે આખરે તો એની પસંદગીઓનો સરવાળો - **સંત રોહિન**
 - ભવ્ય અને ક્રાંતિકારી વિચારો તો ઘણાને આવે છે, પણ જેઓ એની ઉપર કામ શરુ કરે છે તેઓ જ ઈતિહાસમાં સ્થાન પામે છે - **ભૂપત વડોદરિયા**
 - કાગડો આખલાની પીઠ સાફ કરવા માટે એના ઉપર નથી બેસતો, પરંતુ પીઠ પર બેઠેલી બગાઈ ખાઈને પોતાનું પેટ ભરવા બેસે છે - **હંગેરીયન કહેવત**
 - ગુસ્સો આવવો તે કુદરતી છે, પણ પછી કિંનાખોરી રાખવી તે ભયંકર ભૂરાઈ છે - **એસ. ભટ્ટાચાર્ય**
 - આજનું ઔષધ : કમના દુ:ખાવામાં સૂંઠ અને ગોખરૂ સરખે ભાગે લઈ તેનો ઉકાળો પીવાથી ફાયદો થાય છે
(સંકલન : દિપક વી. આસારા)

બોધકથા

સિદ્ધિ-શક્તિ-સફળતા એવાં ન હોવા જોઈએ જે તમારા સ્વભાવ-ચારિત્ર્ય-આચરણ પર હાવી થઈ જાય. સિદ્ધિ-શક્તિ-સત્તા પછી પણ ‘સંયમ’ ખૂબ જ આવશ્યક છે ‘અણબોબ’ની શોધે માનવજાતને મજબૂર-લાચાર બનાવી નાખી - આશારામની સિદ્ધિઓ તેને ‘પતન’ની ગર્તામાં લઈ ગઈ...

એક પશુ ડોક્ટરે મરઘીનું પગનું રોપણ કરી ત્રણ પગ વાળી મરઘી બનાવી અને એવો મરઘો પણ - અને પછી એના સંયોજનથી અનેક ત્રણ પગવાળાં મરઘાં થયાં. અને વિશેષ ખાસિયત એ હતી કે કલાકના સો કિ.મી.ની ગતિથી દોડી શકતી હતી.

મરઘી ખાનારાને મરઘીના પગ બહુ ભાવે એમ સમજી એણે આ સંશોધન કર્યું હતું...

એક ગ્રાહક મરઘાંની ગતિના વખામ સાંભળી ખરીદી માટે આવ્યો - એણે માલિકને પૂછ્યું ગતિ તો મેં જોઈ છે પણ સ્વાદમાં તેના પગ કેવા છે? મરઘી માલિકે નિસાસો નાખી કહ્યું - આ જાતની હજારો મરઘી મારી પાસે થઈ ગઈ છે પણ તેની ગતિને કારણે હજી એકેય મારા હાથમાં જ આવતી નથી!!

મથુરાકાંડ સપા માટે પડકાર બનશે

ઉત્તરપ્રદેશમાં વિધાનસભાની ચૂંટણી આવી રહી છે. ભારતીય જનતા પાર્ટી કોઈ પણ રીતે દેશના આ સૌથી મોટા અને મહત્વપૂર્ણ રાજ્યમાં કેસરિયો ઝંડો ફરકાવવા માગે છે. બાબા જય ગુરુદેવ દેશ અને દુનિયામાં આત્મા અને પરમાત્માની આધ્યાત્મિક ચર્ચા કરનારા મહાત્મા હતા. મથુરામાં એમનો વિશાળ આશ્રમ છે. જ્યાં તમામ પ્રકારની સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ છે. પોતાને બાબા જય ગુરુદેવના શિષ્ય તરીકે ઓળખાવતા રામવૃક્ષ યાદવ નામના માથાફરેલ માનવીએ હજારોના ટોળા સાથે સરકારી જગ્યા પર છેલ્લાં બે વર્ષથી સત્યાગ્રહ પર બેસી જમીન ખૂંચવી લેવાના કારસા ચલાવી રહ્યા હતા એમાં સત્તાધારી સમાજવાદી પાર્ટીના વરિષ્ઠ નેતા શિવપાલ યાદવનું ઘૂંપું સંરક્ષણ હોવાનો આક્ષેપ થયો છે. પરંતુ ખરી વાત તો એ છે કે અતિકમણ સામે કાર્યવાહી કરવા જનાર યુપી પોલીસ કશી તેયારી વગર જ જઈ પહોંચી અને એને પોતાના બે અધિકારીઓ ગુમાવવા પડ્યા. એસપી અને એસઓ - (પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટર) કક્ષાના બે અધિકારીઓ ઉપરાંત ટોળાના બાવીસ માણસો માર્યા ગયા છે. ટોળું આટલું આક્રમક બનશે એની પોલીસને કલ્પના જ ન હતી, એનો અર્થ એ કે સૌથી મોટી જવાબદારી સરકારની ગુમથર એજન્સીઓનો ગણાય, જેમને આ હિંસક ‘સત્યાગ્રહીઓ’ની નીયત વિશે શંકા કરવાની તકલીફ સુઝાં નહોતી લીધી. ઉત્તરપ્રદેશના મુખ્યમંત્રી અખિલેશ યાદવે મૃતક પોલીસ અધિકારીઓના પરિવારને વીસ-વીસ લાખની સહાય ચૂકવવાનો નિર્ણય કરીને પોલીસનું મનોભળ ટકાવી રાખવાની કોશિશ તો કરી છે, પરંતુ સાથે જ પોલીસે આ ઘટના પૂર્વે એની સંભવિત પ્રતિક્રિયાનું આકલન કરવામાં ભૂલથાપ ખાધી છે તે પણ કબૂલ્યું છે. મથુરા એ ભાજપના ધાર્મિક એજન્ડાની એક મહત્ત્વની

બેઠક જીતવા માટે ભાજપે સિને નટી હેમામાલિનીને ઉમેદવાર બનાવ્યાં હતા. હેમા માલિનીને પણ બે વર્ષથી જવાહર બાગ પાસે સેંકડો એકર જમીન પર રાવટીઓ નાખીને ઘરણા પર બેઠેલા રામવૃક્ષ યાદવના ગુંડાઓ વિશે કશી જ માહિતી નથી! ઘટના બની છે તે ખરેખર ખૂબ જ દુર્ભાગ્યપૂર્ણ છે. એમાં કહેવાતા

તંત્રીસ્થાનેથી...

સત્યાગ્રહીઓએ જાતે જ લગાડેલી આગમાં અગિયાર માણસો ભસુંથઈ ગયાં છે અને બાકીના અગિયારને પોલીસ સાથે મારામારીમાં જીવ ગુમાવવો પડ્યો છે. કેન્દ્ર સરકાર અને ભાજપ માટે મડદાં પર રાજકારણ રમવાની તક ઊભી થઈ ગઈ છે, પરંતુ ખરું પૂછો તો પોલીસતંત્રની જ શિથિલતાને કારણે આ કલંકકારી

પ્રતિ વર્ષ ૫ જૂનના રોજ સંયુક્ત રાષ્ટ્ર પર્યાવરણ કાર્યક્રમ (યુનાઈટેડ નેશન્સ એન્વાયરોનમેન્ટ પ્રોગ્રામ) દ્વારા નિયત કરવામાં આવતી થીમ (વિષય)ને અનુરૂપ વિશ્વ કક્ષાએ ૭૦થી વધુ દેશો દ્વારા પર્યાવરણ દિનની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.

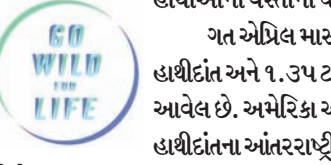
વર્ષ ૧૯૭૨માં ૫ જૂનના દિવસે સ્ટોકહોમ ખાતે પ્રથમ ‘માનવીય પર્યાવરણ’ વિષયક કોન્ફરન્સ યોજાઈ હતી. આજ દિવસે યુનાઈટેડ નેશન્સ એન્વાયરોનમેન્ટ પ્રોગ્રામ સંસ્થાની સ્થાપના પણ કરવામાં આવી હતી. તેની યાદરૂપે ૫ જૂનના દિવસે ‘વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસ’ તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યો અને તે દ્વારા સમગ્ર વિશ્વના લોકોને વ્યક્તિગત તથા સમુહમાં પર્યાવરણ વિષયક જાગૃતિ લાવીને તેમને પ્રદાન કરવા માટે જોડવા પ્રયત્નો કરવામાં આવે છે. પ્રથમ વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસનો થીમ ‘Only One Earth’ (ફક્ત એક જ પૃથ્વી) રખાયો હતો.

આ દિવસની ઉજવણીનો આ વર્ષનો થીમ ‘ગો વાઈલ ફોર લાઈફ’ (Go Wild for Life) નક્કી કરવામાં આવેલ છે તે દ્વારા પ્રવર્તમાન સમયમાં વિશ્વકક્ષાએ વન્યજીવોનો ગેરકાયદેસર થઈ રહેલ વેપાર તરફ લોકોનું ધ્યાન કેન્દ્રિત કરીને પ્રવૃત્ત કરવા માટેનો આ પ્રયાસ છે. આ વર્ષના આ દિનની ઉજવણી કાર્યક્રમના યજમાન (હોસ્ટ) તરીકે અંગોલા દેશની પસંદગી કરાઈ છે.

વન્યજીવ ગેરકાયદેસર વેપાર અને તેમનાં પર્યાવાસની હાનિને કારણે એ પૃથ્વી પરની જૈવવિવિધતા સતત ઘટી રહી છે, પ્રાકૃતિક વિરાસત નાશ પામી રહી છે. ઘણી બધી જીવ જાતિઓનું અસ્તિત્વ સદંતર લુપ્ત થવાની સ્થિતિએ પહોંચી ચુક્યું છે.

આપણે સહુ જાણીએ છીએ કે નશાકારક પદાર્થો (નાર્કોટીક્સ) વેપાર બાદ બીજા ક્રમે વન્યજીવોનો વેપાર મોટાપાયે થઈ રહ્યો છે. તેમાં જીવંત સસ્તન, સરિસૃપો કે પક્ષીઓથી લઈને તેમના શરીરના વિભિન્ન અંગો જેવા કે ચામડા, નખ, દાંત, હાડકાં, શીંગડાં, ચરબી, માંસ જેવી વસ્તુઓનું ઘણું મોટું પ્રમાણમાં વેચાઈ થઈ રહ્યું છે. આ બધામાં ચીન, વિયેતનામ, જાપાન, કેનેડા જેવા દેશો અગ્ર ક્રમે છે.

હાથી દાંતને કારણે વર્ષ ૨૦૧૦થી લઈને ૨૦૧૪ના ગાળામાં ૧,૦૦,૦૦૦ (એક લાખ) જેટલા નર હાથીઓની નિર્મમ હત્યા કરવામાં આવી હતી. આજે ભારતના અમુક



વનસૃષ્ટિનો પરિચય
હેમંત ચૌધાર

પ્રદેશોમાં સામાન્ય રીતે ૧ નર હાથીને ૩ થી ૪ માદાનું પ્રમાણ હોવું જોઈએ. તેને બદલે ૧ નર હાથી સામે ૧૦૦ થી ૨૦૦ માદાઓની સંખ્યા નોંધાયેલ જે કુદરતની અસંતુલનની સાથે સાથે હાથીઓની વસ્તીના ઘટાડા અને જનીનિક વિવિધતા પર અસર કરે છે.

ગત એપ્રિલ માસમાં કેન્યા દેશની સરકાર દ્વારા ૭૦૦૦ હાથીઓ મારીને ૧૦૮ ટન જેટલા હાથીદાંત અને ૧.૩૫ ટન ગેરકાયદેસર ગેડાના શીંગડાં જમ કયાં હતાં તેનો સળગાવીને નાશ કરવામાં આવેલ છે. અમેરિકા અને ચીન જેવા હાથીદાંતના સહુથી વધુ ગેરકાયદેસર ખરીદદાર દેશો દ્વારા હાથીદાંતના આંતરરાષ્ટ્રીય અને સ્થાનિક વેપાર પર સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ મુકવામાં આવેલ છે. આ વર્ષના ૨ માર્ચના રોજ ઉજવાયેલ ‘વર્લ્ડ વાઈલ્ડ લાઈફ ડે ૨૦૧૬’ ના દિવસનો થીમ પણ ‘જ ફ્યુચર ઓફ એલીક્ટ-ઈજીઈન અવર હેન્ડ’ રાખીને હાથીના શિકારની ગંભીરતા તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે.

વિશ્વકક્ષાએ જો કોઈ સસ્તન પ્રાણીની વધુમાં વધુ ગેરકાયદેસર વેપાર અર્થે હત્યા થતી હોય તો તે એશિયન પેંગ્વીન, અને શિયન કીડીખાઈ. આપણા પૈકી મોટાભાગના લોકો તેને નામથી ઓળખે છે, પણ પ્રત્યક્ષ જોયું નથી. દક્ષિણ-પૂર્ણ એશિયા ભાગમાં પ્રતિવર્ષ ૧૦,૦૦૦ જેટલા કીડીખાઈનો વેપાર થાય છે. સમગ્ર વિશ્વમાં તે ૧૦ લાખ થી વધુ વન્ય વિસ્તારોમાંથી પકડવામાં આવે છે. ખાસ કરીને ચીન અને વિયેતનામ જેવા દેશોમાં તેની પરંપરાગત દવાઓ માટે મોટાપ્રમાણમાં હત્યા કરવામાં આવે છે. ભીંગડાં ધરાવતાં આ સસ્તન પ્રાણીના મોતનું કારણ તેની વિશિષ્ટતા સમાન તેવા તેના ભીંગડા જ બની રહ્યાં છે.

આ બધા કારણોને લીધે આ પૃથ્વી પરથી અત્યાર સુધીમાં ૮૦૫ જેટલી જાતિઓ લુપ્ત થઈ ગયેલ છે. એક અહેવાલ પ્રમાણે વર્ષ ૧૯૭૦થી ૨૦૧૦ વચ્ચેના ૪૦ વર્ષના ગાળામાં આ પૃથ્વી પરથી ૫૦% એટલે કે અડધો અડધથી વધુ વન્યજીવોની વસ્તીમાં ઘટાડો નોંધાયો છે. આ એક ગંભીર ચિંતાનો વિષય છે જે આવનારા બે કે ત્રણ દાયકામાં સંપૂર્ણ વન્યજીવ સૃષ્ટિના નાશ થવાની સંભાવના પ્રબળ રીતે પ્રદર્શિત કરે છે.

એ જોશીડા મારા જોશ રે જેવો...!!!

‘મહારાજ, જુઓ ને મારો ભાગ્યોદય ક્યારે થશે? આ બધી મુરકેલીઓમાંથી ક્યારે છૂટીશ? ‘...’ હજુ ચારેક વર્ષ લાગશે ‘...વાહ !!! એ પછી મારા ‘અચ્છ દિન આવશે ને? ‘...’ ના, પણ ત્યાં સુધીમાં તમે આ બધી મુસીબતોથી ટેવાઈ જશો.....!!! ‘...જોકે જુનો ને જાણીતો છે પણ ભાવીમાં ડોકિયું કરવાની આપણી લાલસા - ઈચ્છા કે તાલાવેલી હજુ આજે ૨૧ મી સદીના અંતમાં પણ નવીનકરકોર અને એવી ને એવી જ છે. કોઈ પણ વર્તમાનપત્ર ખોલીને જોઈ લેજો અનેકો ટ્યુકડી જાહેરાતો મળી જશે જેમાં જાતજાતની અને ભાતભાતની મુરકેલીઓનું વિવિધ રીતે નિવારણ કરવાની રીતો બતાવી હશે. થાય પણ શું? માનવ જીવનમાં કેટકેટલી મુસીબતો આવ્યા જ કરતી હોય છે, કોઈ ટૂંકો સમય ટકે તો કોઈ જવાનું નામ જ નાં વે. માણસ માત્રને આદિકાળથી એ જાણવાની તાલાવેલી હમેશા રહી છે કે યા તો આ ઉપાધી ક્યારે દુર થશે અથવા તો સારો કે સુખી સમય ક્યારે આવશે? ને આ આગમના અંધાણ પારખવાની કેટકેટલીયે પદ્ધતિઓ પામર મનુષ્ય જીવે સદીઓથી શોધી જ રાખી છે.....!!! જ્યોતિષ અથવા તો ભવિષ્ય દર્શન કરાવતું શાસ્ત્ર ઈજ વન એમોંગ ધેમ ડીયર.....!!!

મનુષ્યનો સ્વભાવ જ એવો છે કે એને હમેશા એ જાણવાની તીવ્ર ઈચ્છા થયા જ કરવાની કે જે થઈ રહ્યું છે તે કેમ? શા માટે? શું થઈ રહ્યું છે? અને હવે શું થવાનું? આ બધા અન્સોલવડ કોશચનોને સોલ્વ કરવાની અનેક અપેક્ષિતોમાંથી સૌથી ટોપમોસ્ટ અને ઓલ્વેડ હીટ છે જ્યોતિષ. જ્યોતિષ શાસ્ત્ર છે કે વિજ્ઞાન એ ચર્ચાનો અને વિવાદનો વિષય હમેશાથી રહ્યો છે, આપણે પણ એની ચર્ચા ટાળતા પહેલા ફક્ત એટલું જ જાણીએ કે જ્યોતિષ એટલે શું? જ્યોતિષ અને ઈશ આ બે શબ્દોથી બન્યો જ્યોતિષ. જ્યોતિષ એટલે પ્રકાશ અને ઈશ એટલે ઈશ્વરી સંકેત. જ્યોતિષ મતલબ કોઈ પરેશાની કે મુરકેલીઓનું સ્પષ્ટીકરણ બતાવનારી - પ્રકાશ પાડનારી પદ્ધતિ. બામુલાયજા ઈસ બાત પે ગૌર કિયા જાય કી અહી સ્પષ્ટીકરણ બતાવનારી પદ્ધતિ કહી છે નહિ કે મુરકેલીનો નાશ કરનારી પદ્ધતિ. વેઈટ... વેઈટ... મને ખબર છે કે આ વ્યાખ્યાના વિરોધમાં પણ દલીલો થઈ શકે છે પણ હકીકત એ છે કે જ્યોતિષ આ ટ્યુકડી વ્યાખ્યામાં સમાવી શકાય એવી વસ્તુ નથી જ. બીકોઝ જ્યોતિષ ઈજ ઓલ અબાઉટ કેઈથ...અમસ્તુયે જ્યાં ભવિષ્યની વાત આવે ત્યાં શ્રદ્ધાબને અચુક હોય જ (શ્રદ્ધાકપૂર નહિ બે...)...શ્રદ્ધાનો વિષય એટલે જ્યોતિષ... આશાની અટારી એટલે જ્યોતિષ... આગમના અંધાણની આલબેલ એટલે જ્યોતિષ.....!!!

આઈ એન્ડ ઈવન યુ ઓલ કો થેટ કે ભલે જ્યોતિષને ટ્યુકડી વ્યાખ્યામાં સમાવી શકાય નહી પણ ટ્યુકડી જાહેરાતોમાં તો સમાવી શકાય ને બધુઆ? વર્તમાનપત્રોમાં આવતી ફલાણા ફલાણા જ્યોતિષીઓની જાહેરાતો ઉપર નજર મારી લેજો...તમને એમ થઈ જાશે કે આહાહા બધી તકલીફોનો રામબાણ ઈલાજ તો આ લોકો પાસે જ છે...!! યાદ છે ને બચાવણમાં આપણામાંથી કેટલાયે આસામીઓએ ફૂટપાથીયા ગ્રીન પોપટ પાસે ભવિષ્ય-કાર્ડ ખેચાવેલા? હવે લગભગ અલોપ થઈ ગયેલા લાલ-સફેદ ચક્રવર્ણના અને મોટેભાગે એસ.ટી.કે રેલ્વે સ્ટેશને મુકેલા પેલા વજનકાંટા પર ઉભા રહીને પછી નીકળેલી વજન ચિઠ્ઠી કરતા એની પાછળ લાવેલી આપ કી આજ વાંચવામાં લગભગ બધાને સરખો જ ઈન્તેઝાર રહેતો ને...? કે પછી મેળામાં પેલા કલરફૂલ નાની નાની લાઈટોને ઝબકાવતા રહેતા મશીનમાંથી નીકળતું તમારું ભવિષ્ય કાને હેડફોન ભરાવીને સાંભળવામાં પણ તલ્લીન થઈ જ જતા ને...? જ્યોતિષની સફર ટીપણાથી શરુ થઈને પોપટ - વજનકાંટા ને હેડફોનથી મશીનથી આગળ વધીને આજે ટેરેટ કાર્ડ, મેજિક બોલ થી ઈ-કુંડળી સુધી પહોંચી ગઈ છે, જમાનો બદલાયો છે, જ્યોતિષીઓ બદલાયા છે...પણ બકા અસલમાં ફક્ત સાધનો જ બદલાયા છે સાધકો અને ભાવકોની સાથેસાથે જ્યોતિષ તો એ ને એ જ રહ્યું

એ.....!!! હે કી નઈ...??

જ્યોતિષ શ્રદ્ધાનો વિષય છે, એણે સુચવેલા ઉપાયોને ફોલો કરવાનો વિષય છે. જ્યોતિષ એટલે અંદાજ - એક એસ્ટીમેટ...અવું હશે કે થઈ શકે છે? આવું થશે જ એવું કહેનાર અને માનનાર બંને અંધશ્રદ્ધાળુની કેટેગરીમાં ફીટ કરી શકાય. હવે જ્યાં શ્રદ્ધાનો વિષય હોય ત્યાં પુરાવાની શું જરૂર હે? સલમાનના કાંડે ઝુલતા ગ્રીન લોકેટ તમારા માટે જે હોય તે પણ એને માટે શ્રદ્ધા છે, સચિનનો મેદાનમાં હમેશા જમણો પગ જ પહેલા મુકતો કે રોકેશ રોશનના ફિલ્મોના નામ કે થી જ શરુ થાય એ એમની શ્રદ્ધા છે... (બાય ધ વે આને ન્યુંમેરોલોજી કહેવાય અને એ પણ એસ્ટ્રોલોજીના જ કુટુંબમાં ગણાય છે.....!!!) જ્યોતિષનો વિરોધ કરનારાઓ હમેશા એક જ મુદ્દો ઉઠાવતા હોય છે અને એ છે ભલા ઉસકી કમીજ મેરે કમીજ સે સફેદ કેસે?? આઈ મીન જ્યોતિષનું ફળ એકસરખા પ્રસંગો કે વ્યક્તિઓમાં જુદું જુદું કેમ? સી, કોઈ બે વ્યક્તિના સરખા ગ્રહોને આધારે સુચવેલા એકસરખા સમાધાનમાં બની શકે કે એક ને લાભ થાય અને બીજા ને ના પણ થાય પણ એનાથી જ્યોતિષની પોતાની શાસ્ત્રીય કે ગણિતીય મહત્તા ઓછી નથી થઈ જતી. આપણામાંથી ઘણાની કુંડળીમાં બચ્ચન, મોદી કે અંબાણી જેવા જ ગ્રહો પડ્યા હશે...સો વોટ? ડોક્ટરોના હાથે બધા ઓપરેશનો થોડા સફળ થાય છે? એક જ કોયળામાંથી બધા નારિયેળ થોડા સારા જ નીકળે છે? ૧૨:૩૯ ના વિજય મુરતમાં ફોર્મ ભરેલા બધા ક્યા જીતે જ છે...??? લીસ્ટ લાંબુ થઈ શકે એમ છે.....!!!

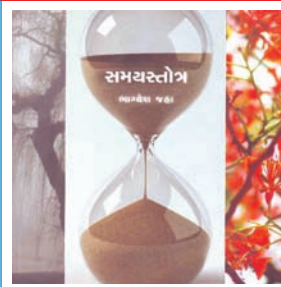
રજીપાટ
અજય ઉપાધ્યાય

અહીં જ્યોતિષની તંગડી ઉઠી રાખવાનો કોઈ જ ઈરાદો કે સંદેશ નથી એની નોંધ સાથે એટલું તો કહેવું જ પડે કે મૂહર્ત, કુંડળી કે ફળાદેશ કરાવ્યા વગરનો ભારતીય અને ખાસ કરીને હિંદુ કલ્પવો મુરકેલ છે. જો કે ખાલી ભારતીય કે હિંદુ જ શુક્રામ? વિશ્વભરમાં આ આગમના અંધાણમાં રસ ધરાવનારાઓ મોટી માત્રામાં છે જ... હા ભલે જે તે પ્રદેશમાં જ્યોતિષ જુદા કે અનોખા નામે ઓળખાતું હોય. આપણે ત્યાં કુંડળી, હસ્ત, નક્ષત્ર, વૈદિક નાડીશાસ્ત્ર જેવી જ્યોતિષની પરંપરાગત પદ્ધતિઓ પ્રચલિત છે એમ જ ચીનનું પશુઓને આધાર રાખીને કરાતુ વાર્ષિક ભવિષ્ય મશહરૂટ છે જ. અમેરિકાની અંતિપ્રાચીન માયા સંસ્કૃતિ જાણીથી જ છે જેની પોતાની એક આગવી જ્યોતિષવિદ્યા હતી અને હજુ પણ એને માનનારા છે જ. હોંગકોંગમાં ચાયનીઝ કુંડળી બનાવવી અને ભવિષ્યવેત્તાઓની મુલાકાત લેવી નવી વાત નથી રહી. ઈવન ૧૪ જેટલા અમેરિકનો અને ૮% ખ્રિટીશરો સુધ્યા માને છે કે કુંડળી આપણું ભવિષ્ય બતાવી શકે છે.

આગળ લખ્યું એમ ભવિષ્ય જાણવું અને એને માનવું એ અંગત શ્રદ્ધાનો વિષય છે, કુંડળી મેળવ્યા પછી પણ લગનો પડી ભાંગતા હોય છે, શુભ મૂહર્તમાં શરુ કર્યા હોવા છતાં પણ ધંધાઓ બંધ થઈ જતા હોય છે, કથનમાં ૬૦ વર્ષનું આયુષ્ય હોવા છતાં પણ ઘણા અકાળે ઉકેલી જતા હોય છે અને આવી કલા વાંચવાનો જ્યોતિષ પાસે પણ કોઈ સચોટ જવાબ નથી છતાં પણ ખાસ કરીને ભારતમાં જ્યાં દર બીજી સ્ત્રી અને ત્રીજો પુરુષ જ્યોતિષમાં માનતો હોય અને ભવિષ્ય જાણવાની તાલાવેલી રાજાથી લઈને રંક સુધી એકસરખી જ હોવાની ત્યારે જ્યોતિષની ચડતી ચાલુ જ રહેવાની એ ચોક્કસ છે, પણ એના માટે જરૂરી છે કે જ્યોતિષની પ્રેક્ટીસ કરનારાઓ જ્યોતિષને ૨૦-૫૦ રૂપિયામાં વશીકરણ કે કાલસર્પ યોગ જેવા નુસ્ખાઓથી આગળ લઈ જઈને એક ગણિત, એક શાસ્ત્ર કે એક વિજ્ઞાન તરીકે વધુ વિકસીત કે પ્રચલિત કરે.....!!!

સંસ્કૃત શબ્દાવલિ અને તાજગીસભર કલ્પનોનું માધુર્ય

‘સમયસ્ત્રોત’ : ભાગ્યેશ જહા



ગુજરાતી સાહિત્યના સાંપ્રત સમયમાં લલિત નિબંધો ખુબ ઓછા લખાય છે એના મુખ્ય કારણમાં આવા નિબંધો વાચકોને કે વિવેચકોને પોતાની તરફ આકર્ષી શકતા નથી. અને જે લખાય છે તે વાચકો સુધી પહોંચતા નથી. અને વિવેચકો એને નાકને ટેરવે ચડાવીને પોતાની કલમમાં જ એની ભૂણહત્યા કરી નાખે છે. જો કે આજકાલ નિબંધની સમજ પણ અનેક પ્રકારની થઈ ગઈ છે. આ સ્વરૂપમાં બીજી એક સમસ્યા એ પણ છે કે આપણા પ્રસ્થાપિત થયેલા વિવેચકોએ - વિદ્વાનોએ માની લીધેલા નિબંધકારોમાંથી આપણું ગુજરાતી સાહિત્ય બહાર જ નથી નીકળતું. તેઓ માની બેઠા છે કે આટલા ફિક્સ કરેલા નિબંધકારો સિવાય કોઈ નિબંધ લખી જ ના શકે. અને કદાચ લખે તો એની બહુ નોંધ પણ નથી લેવાતી. એવી મનોવૃત્તિઓને કારણે ઘણા ઉત્તમ નિબંધકારોની કલમ બાળમરણ પામી છે. જો યોગ્ય સમયે એમને યોગ્ય માવજત મળી હોત તો આજે ગુજરાતી સાહિત્યમાં બીજા મણિલાલ દાવેદી, કાકા કાલેલકર, વિજયરાય વૈદ્ય, કિશનસિંહ યાવડા કે ગુણવંત શાહ હોત. આ વાત સમજવા માટેનું શ્રેષ્ઠ ઉદાહરણ સાહિત્ય અકાદમી દ્વારા વર્ષ - ૨૦૧૨ - ૧૩ ના વર્ષના નિબંધના પારિતોષિકો પર એક નજર નાખીએ તો ખ્યાલ આવશે કે નવા નિબંધકારો ટહુકી ઊઠ્યા છે.

અર્વાચીન સાહિત્યમાં નવલકથા, નવલિકા, નાટકની સરખામણીએ નિબંધ ઓછા લખાયા છે. એવા સમયે વર્ષ-૨૦૧૪માં સર્જક શ્રી ભાગ્યેશ જહા ‘સમયસ્ત્રોત’ નિબંધ સંગ્રહ લઈને આપણી સમક્ષ આવે છે. આરંભે જ સર્જક કહે છે કે ‘જીવનના છ દાયકા પૂરા કરવામાં છું ત્યારે શબ્દ સામે મળે છે સવારના અજગાળા જેવા અક્ષર, સાંજના પવન સાથે વાતે ચઢેલી મધુમાલતી જેવી ઘાટિલી ભાષા, આ નિબંધો મારા મેદાનના, મારા પંખીપણના, મારા મૌનના લિસોટા છે.’ (પ્રસ્તાવના, પૃષ્ઠ - ૫)

અહીં સર્જક મૌનના ટપ જેટલા લિસોટા લઈને આવે છે. પ્રથમ જ લિસોટો શબ્દનિષાદથી કરે છે. જેમાં કલ્પનોની તાજગી છે. ઘરની બહારના હાંચકામાંથી દેખાતું શિયાળાની વહેલી સવારનું દૈર્ય આહલાદક લાગે છે. અહીં સ્વેદર પહેર્યાં વિનાના એક પક્ષીના ટહુકવાની વાત અને ટૂંટિયું વાળીને સુતેલા કૂતરાને કેલેન્ડરની કોઈ ચિંતા નથી - જેવો વિચાર તાજગી અને કાવ્યાત્મકતા લાવે છે. ‘શિવ સામીપ્યની સાધના’માં હિમાલયના પ્રવાસનું સંસ્મરણ છે. ‘પાનખરની બારાણસી’ ટૂંટા અને સ્વતંત્ર વાક્યોથી લખાયેલો નિબંધ છે. અહીં ‘કોમ્પ્યુટરની સફેદ દાઢી’ના કલ્પનમાં અર્થ સ્પષ્ટ થતો નથી. તો વળી અહીં જ ‘હજી શબ્દો જાગ્યા નથી એટલે વૃક્ષોની વાતચીત સાંભળી શકાય છે’ જેવું ઈન્દ્રિયબ્રાહ્મ કલ્પના તાજગી બક્ષે છે. અહીં પાનખરની બારાણસી કરતા પ્રકૃતિની બારાણસી વિશેષ લાગે છે. ‘સંસ્કૃતિનું કાર્ય ફણગાવે કાર્યની સંસ્કૃતિ’ નિબંધ ‘સરકારના યુવક સેવા અને સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓ’ની પ્રસંશ કરતો નિબંધ છે. ‘અંકિત ત્રિવેદી - એક અવાજ, એક ઓળખ’માં યુવા કવિ અંકિત ત્રિવેદીના વ્યક્તિત્વના વિવિધ પાસાને ઉઘાડવાનો વિશિષ્ટ પ્રયાસ છે. ‘તડકામાં તિરાડ’માં આગણે એક ઊંની હવાના તળાવ ‘જેવા ઉષ્ણ કલ્પનથી આરંભાતો આ નિબંધ તડકાનું આબેહૂબ ચિત્ર ખડું કરે છે.’ ‘આંબા ડુંગર પર એક કેરીની ટોપલી’માં મુખ્યત્વે આદિવાસી વિસ્તારનું એક ભાવચિત્ર છે. પર્વતોની વચ્ચે રેવાને કાઠે વસતી એક

મોરપીંછના રંગ
ડો. કલેયાલાલ ભટ્ટ

યુવતિનું રમણીય દર્શન છે. ‘‘અસ્મિતા ગુજરી’ : રાજકુમારનો ગુપ્ત ખજાનો’’માં સર્જક પોતાના પિતાજીનું બાહ્ય વર્ણન ખુબ જીવંત બનાવે છે. જો કે આ નિબંધ સર્જકના ભાઈ કૃષ્ણકાંત જહા વિશેનો ચરિત્ર નિબંધ છે. જેનો આરંભ એક પત્રથી કરીને નવો પ્રયોગ કર્યો છે. ભાષા અને ભાવ